

SAPPIRIM

Chicago Rabbinical Council

Issue 32

תמוז תשפ"א / June 2021

WAITING AFTER HARD CHEESE

When do you have to wait 6 hours?

Basic Halacha

Most people are familiar with the general rule that after eating meat, one must wait 6 hours before eating any dairy products.¹ [People with a family custom to only wait 1, 3, 5, or 5.5 hours should follow that custom, but everyone else should wait a full 6 hours.] After eating milk and most dairy products there is no need to wait 6 hours, but a person must eat something pareve, drink something pareve, and check (or wash) their hands before eating meat.² These safeguards ensure that there is no residue of milk on the person's hands or in his mouth.

One exception to that rule is that it is commendable (טוב להחמיר) to wait 6 hours after eating "hard cheese"³ which *Shach*⁴ defines as any cheese which has aged for at least 6 months. The most common application of this *chumrah* is that if a person eats parmesan cheese – which by law must be aged for at least 10 months – they must wait 6 hours before eating meat. Some other cheeses which this might apply to are Asiago (medium or old), Romano, and aged cheddar cheese.

It is worth bearing in mind that the criterion is that the cheese be "hard", and the 6-month timeframe is merely a way to approximate which cheeses will be hard enough to qualify. Therefore, if a cheese is 6 months old but is not noticeably harder than any other cheese, there is no need to wait 6 hours after eating it. For example, if cheddar cheese was packaged and kept in the refrigerator for 6 months, it does not have the strict status of hard cheese. Although aging technically continues on a minute scale even after the cheese is packaged, the

aging/hardening process has effectively stopped, and the cheese will not be appreciably harder after 6 months than when it was first packaged. Accordingly, there would be no need to wait 6 hours after eating that cheese before eating meat.

Shredded or Melted

What if the aged/hard cheese was shredded, melted, or mixed into other foods? If one eats it in that form, are they required to wait 6 hours before eating meat? The answer to that question revolves around *Yad Yehudah's* comments on a related halacha which *Rema* states, as follows:

מיהו אם אין בשר בתבשיל רק שנתבשל בקדירה של בשר מותר לאכול אחריו גבינה ואין בו מנהג להחמיר וכן נוהגים לאכול בשר אחר תבשיל שיש בו גבינה או חלב מיהו יש ליטול ידיו ביניהם (רמ"א צ"ט ג')

משמע דאין צריך בכאן רק נטילת הידים כמו שס"ל להר"ת בין גבינה לבשר עצמו, ובתורת חטאת שם פסק דצריך בזה קנוח והדחה וכבר הרגיש בזה המנחת יעקב שם. מיהו בתוס' והרא"ש והטור בא"ח שם מבואר דאינו נקרא תבשיל אלא באין הגבינה בעין כלל אלא טעם לבד, ובהרי"ו כתב מרק של בשר ושל גבינה א"כ לשון הרמ"א כאן צ"ע, וצ"ל דגם כוונתו שנתערב כ"כ שאין ממשו בעין כלל. מיהו זה נראה דלגבי גבינה קשה אין להחמיר בזה כלל בכל ענין דגם נתרככה ע"י הבישול. (יד יהודה, פירוש הקצר, צ"ט ל')

The following is a summary of the issue written by Rabbi Yehuda Spitz, from *Yerushalayim*, as printed in an article on hard cheese in *Koveitz Ohr Yisroel*.⁵

היד יהודה⁶ מביא דין חדש לגבי גבינה קשה. דאם נתרככה ע"י בישול, אז אין להחמיר כלל. וכ"כ העצי העולה⁷ שאפי' אחר תבשיל שיש בו גבינה קשה או שהועמדה בקיבה דאין צריך להמתין. ומוכיח דזה משמעות הרמ"א (ריש סע' ג') דכתב דמיד אחר תבשיל של גבינה מותר לאכול בשר (ע"י נטילת ידיים), דמשמע דזה כולל תבשיל שיש בו גבינה קשה. דאם כוונתו הוא להקל רק אחר תבשיל של גבינה רכה, מה חידוש יש בזה, דבגבינה רכה אפי' לבדה אין צריך להמתין. וממשיך דהטעם שבתבשיל שיש בו גבינה קשה דלא צריך להמתין הוא דכל שנתערב בתבשיל נתבטל חריפתה ולא גרע מגבינה רכה, ועוד אין לחוש שמא נשאר בין השיניים דהא נמיחה בתבשיל. [אבל] מסיים דאף שמדינא יש להקל, מ"מ המנהג הוא להחמיר בזה, והיו מדברים המותרים ואחרים נהגו להחמיר, עיי"ש.]

In This Issue

Waiting After Hard Cheese	1
Hafrashas Terumah in an Industrial Setting....	2
D8	3
Composite Materials.....	5

¹ *Shulchan Aruch* YD 89:1.

² *Shulchan Aruch* 89:2.

³ *Rema* 89:2.

⁴ *Shach* 89:15.

⁵ *Koveitz Ohr Yisroel*, Volume 62. Parenthetical comments and sources which originally appeared in the text of the article were converted to footnotes.

⁶ יד יהודה פיה"ק ס"ק כ"ו.

⁷ עצי העולה הל' בב"ח כלל ג' ס"ק ט"ז ובחקי חיים ס"ק ט"ו.

וכן הוא דעת הג"ר עזריאל אויערבך שליט"א להקל למעשה⁸ והגר"י הלוי בעלסקי שליט"א.⁹ וכן כתב בקובץ פרי תמרים¹⁰ דאחר שנתרכך יש לו דין גבינה רכה ואינו נאשר בין השיניים, עיי"ש.

ועיין בספר דיוני הלכה¹¹ שמדייק בלשון היד יהודה דאפשר שרק מיקל כשנתרככה על ידי בישול, אבל כשנתרככה על ידי אפיה או צליה אפשר שמחמיר. אכן, בספר פתחי הלכה¹² חקר בכונת היד יהודה באופן אחר, דאפשר שכוונתו להקל דוקא בגבינה שנתרככה בתוך התבשיל שעכשיו חסר ממנה צורת גבינה (כמו לזניה), וצריך לעיין דכשהגבינה נתרכך על גב המאכל, שהגבינה עדיין ניכר (כמו בצנימים עם גבינה על גבה) אם עדיין מיקל, עיי"ש. [ולכאורה חילוק זה עולה יפה לסברת העצי העולה (הנ"ל), שכתב דכשנתערב בתבשיל נתבטל חריפתה, וק"ל].

ועיין בקובץ אור ישראל¹³ שהעלה דאפי' לדעת היד יהודה וסעייתיו, זהו דוקא בגבינות שהאיסור הוא משום שקשה ביותר ונשארות בין השיניים, דאז אפשר להקל כשנתרככה. אבל אם עושים פיצה וכדו' מגבינה שהאיסור הוא משום שהיא חריפה וחמוצה ומושכת טעם, לכאורה לא מהני מה שנתרככה על ידי בישול כיון דמ"מ הטעם החמוץ נשאר בפה זמן ארוך. ומוסיף דבדאי היד יהודה רק מיירי כשנתרככה על ידי הבישול ונשארה רך (כגון פיצה וכדו'), משא"כ אם נתקשה אחר כך ונהיה כל כך קשה שנשארת בין השיניים, דמה מועיל מה שנתרככה בשעת יצירתה, דסוף סוף עכשיו קשה ונשארת בין השיניים, וצריך להמתין אחר אכילתו, ופשוט, עיי"ש.

אמנם, אין כולם מסכימים להחיתור של נתרככה בכלל, דהבן איש חי¹⁴ כתב דנוהגים להמתין בגבינה הוא אפי' בשלוקה או צליה, עיי"ש, ולא כדעת היד יהודה. וכן פסק הגרי"ש אלישיב שליט"א¹⁵ דאפי' אם הגבינה קשה נתרך ע"י חימום (כמו בפיצה) צריכים להחמיר ולחכות, דלשיטה שממתינים מפני שטעם שומנו מושך בפה, אף לאחר שנתרכך עדיין מושך טעם ואין נ"מ במה שנתרכך, עיי"ש. וכ"כ הבדי השלחן.¹⁶ וכן הוא דעת המעדני מלכים¹⁷ והאבני ישפה¹⁸ שכתבו שלא רואה הבדל בין גבינה קשה לפיצה שנעשה מגבינה קשה, ומסיקו דברי היד יהודה הנ"ל הוא חידוש, עיי"ש. וכתב לי הרה"ג דניאל יהודה נוישדט שליט"א¹⁹ שאם נתבשל הגבינה בתוך תבשיל ונימוח לגמרי (כמו בגבינה בתוך מרק) שלכאורה יהיה מותר לאכול בשר אחריו בלי המתנת שש שעות אפי' לדעת הגרי"ש אלישיב, ש"ל שדוקא בנידון שנתרככה אבל עדיין אפשר להכיר צורת הגבינה החמיר הגרי"ש אלישיב שליט"א, וק"ל.

ע"ש

Based on these considerations, Rav Reiss ruled as follows.

1. A person who eats cheese which aged for more than 6 months, must wait 6 hours before eating meat. This applies when the cheese is eaten in its natural form, whether it is whole, shredded, or grated. Furthermore, one must

wait if the cheese is mixed into other foods (without any heating or melting) such as in a Caesar salad.

2. But if the cheese If it is cooked or melted a person generally does not have to wait 6 hours. That is true if the melted cheese remains in a liquid or semi-liquid form which, for example, would occur if it were included in a lasagna or eggplant parmesan, melted on top of a piece of toast or a slice of pizza, or used in seasoning²⁰ potato chips.
3. There are rare cases where the melted cheese solidifies back into its original form, and if that were to occur, a person who eats the cheese must wait 6 hours before eating meat.

HAFRASHAS TERUMAH IN AN INDUSTRIAL SETTING

A company owned by non-Jews will be using large quantities of produce from Eretz Yisroel, and it will be the Mashgiach's responsibility to separate terumah and ma'aser. The following are the required steps, divided into three parts – acquiring the seeds,²¹ performing the hafrashah, and post-hafrashah actions:

Acquiring the seeds

1. Give one dollar to the manager as *kinyan ma'os* on the seeds. This also satisfies the *kinyanim* of *situmtah* and *dina d'malchusa dina*.
2. Give one dollar to the manager as (a) *kinyan ma'os* on the part of the building where the seeds are located, so that we can have (b) *kinyan agav* on the seeds, and (c) *kinyan chatzer* on the seeds.²²

⁸ דעתו מובא בספר כשרות במטבח - שו"ת על הלכות בשר בחלב בתשובות בסוף הספר עמ' רט"ז.

⁹ שו"ת שלחן הלוי חלק א' פרק כ"ב ס' א' ד"ה זאת.

In a private correspondence Rav Belsky wrote that the accepted practice is to be lenient if the hard cheese was both "(a) softened via *bishul* and (b) somewhat mixed into other foods (even if it is still *b'en*)" (Dovid Cohen).

¹⁰ קובץ פרי תמרים גליון ה' פסקי הלכות עמ' קל"ח ס"ק פ"ב - במאמר של הרה"ג חיים קלמן גוטמאן שליט"א.

¹¹ דיוני הלכה חלק ד' עמ' רל"ח ס"ק כ"ב.

¹² פתחי הלכה על הל' כשרות מהדורא שניה פרק ח' סע' ב' ס"ק צ"ו.

¹³ קובץ אור ישראל גליון ו' בית הוראה עמ' פ"ט ד"ה אולם, במאמר של הרה"ג גדליה אביראלנדער שליט"א.

¹⁴ בן איש חי ש"ש פרשת שלח ס' ט"ו.

¹⁵ קובץ תשובות חלק א' ס' נ"ח ס"ק ב'.

¹⁶ בדי השלחן עמ' ס"ג - ס"ד ביאורא ד"ה וכן ומסיק דהו דהו צ"ע.

¹⁷ שו"ת מעדני מלכים סימן צ"א.

¹⁸ אבני ישפה הנ"ל, ענף ג'.

¹⁹ בעמ"ס אמת ליעקב ודיוני הלכה אב"ד"ש דטרטויס.

²⁰ The seasoning is created by melting cheese, mixing it with starch or other minor ingredients, and spray drying it into a powder which is sprayed onto the chips.

²¹ One cannot perform a *hafrashah* on someone else's produce without being appointed as a *sheliach* (Shulchan Aruch 331:30). If the owners of the company are not Jewish, they cannot appoint a *sheliach*. One way to resolve this issue is for the *Mashgiach* to take possession of the produce, so that he can perform the *hafrashah* as the owner. As will be noted below, the *Mashgiach* will "keep" (i.e., destroy or discard) just over 1% of the *tevel* which had been designated as *terumah* and *terumas ma'aser*. Additionally, he must take possession of another 19% of the *tevel* so that he can be *matrish* the *ma'aser*, but that portion has no *kedushah* and can be left with the client once the procedure is completed. In some cases that is all the *Mashgiach* will have to take possession of (and will make a *hafrashah* without owning all of the *tevel*, as per Shulchan Aruch *ibid.*), but in other situations it may be logistically simpler for him to take ownership of the entire lot of produce.

The simplest effective *kinyan* for acquiring מטלטלין from a non-Jew would be to perform both *ma'os* and *meshichah* (see Shulchan Aruch YD 320:6, Taz 320:6, Shach 320:8 and Mishnah Berurah 448:17), but *meshichah* is not always realistic; therefore, the text lists multiple alternate *kinyanim*.

²² In this context, it may be worthwhile to explain the concept of a "*kinyan*" as an act used to formalize the transfer of ownership, as opposed to a mere "payment".

Performing the hafrashah

- There is one opinion that in this type of situation,²³ there is not even a requirement for *hafrashah* of *terumah* and *ma'aser*. While this opinion is generally rejected, it may be a reason to not recite the *brachos* associated with the *hafrashah* and *pidyon*;²⁴ this is a question which requires further consideration.
- Physically separate a little bit more than 1% of the produce from the rest of it.
- Designate an American dime or quarter²⁵ as the one that will be used for *pidyon ma'aser sheini*.
- Point at one corner of produce separated in Step #4, and say:

The produce that I am pointing at is Terumah Gedolah for the whole lot.
- Say the following while to point at the separated produce, and switch to pointing at a wall near the produce when saying the words, "the wall of the factory I am pointing at":

The produce that is in front of me plus nine times as much produce located closest to the wall of the factory I am pointing at, are Ma'aser Rishon for the whole lot.

- Point once again at the separated produce and say:

The produce that is in front of me is Terumas Ma'aser for all of the Ma'aser which I just separated.
- Point at one side of the non-separated produce which is near the wall indicated in Step #7 and say:

Of the entire lot of produce in this factory, 9% of it in the north part of the area which I am pointing at, is Ma'aser Sheini or

²³ The seeds were shipped out of Eretz Yisroel after *harva* and most *Poskim* hold that in that case it is *tevel*, but a few *Acharonim* argue that it is excused from *terumah* and *ma'aser*. For more on this see *Derech Emunah*, Hil. *Terumah* 1:197b and *Iggeros Moshe* YD 3:127.

²⁴ See *Shulchan Aruch* 331:78 & 331:137.

²⁵ At the time of this writing silver is selling at approximately \$28 per troy ounce, which would mean that a *perutah* is approximately 3 cents. [The calculations involved in that statement are beyond the scope of this article.] The text is being overly conservative in requiring that a dime or quarter (as opposed to a nickel) be used.

In most industrial applications the company will purchase large enough quantities of *tevel* that there will always be a *perutah*-worth of *ma'aser sheini* to be *podeh*, and there will, therefore, be no need for a *perutah chamurah* (see *Rambam*, Hil. *Ma'aser Sheini* 4:9 & 5:5).

²⁶ It is assumed that the produce was washed with water at some point in the processing, and therefore it is *הוכשר לקבלי טומאה*. Accordingly, the ones designated as *terumah* will be treated as *terumah temai'ah*. [It is worth verifying this assumption for the specific produce being dealt with]. *Tur* YD 331 page 272a says that if the *terumah* was *הוכשר לקבלי טומאה*, it should be buried to assure that no one eats it (although, see *Iggeros Moshe* YD 3:129:a – end).

*Ma'aser Ani – whichever is appropriate – for the entire lot. I am *podeh* the kedushah of any Ma'aser Sheini plus a chomesh onto the coin which I have designated for that purpose.*

Post-hafrashah Actions

- The produce designated in Step #4 is *terumah temai'ah*²⁶ and must be burnt.²⁷
- The coin designated for *pidyon ma'aser sheini* in Step #5 should be defaced and thrown into a river or lake.²⁸

D8

Is it too similar to marijuana to be certified?

The following record of Rav Reiss' position on the use of marijuana, is an introduction to the topic of "D8"

Marijuana

As more and more states legalize recreational marijuana use, Rav Reiss outlined the following position on its use and certification [separate from "traditional" concerns which might apply].

*Iggeros Moshe*²⁹ rules that it is *assur* to use marijuana. He notes that marijuana is *מקלקל את הנוגן*, and statistics confirm that it "blows the mind" and prevents a person from concentrating on *Torah*, *tefillah*, and *mitzvos*. It is forbidden to put oneself into that state, as noted in *Rambam*.³⁰ *Iggeros Moshe* also notes that the use of marijuana encourages *תאוה* and hedonistic activities. This is similar to the advice given by Rav to his son, *Rav Chiyah*, "לא תשתי סמא", which *Rashi* explains to mean that he should not consume drugs because they are addictive, and he will get used to having that sort of pleasure.³¹

Thirdly, *Iggeros Moshe* says that the use of marijuana is a violation of *קדושים תהיו*. Rav Aharon Soloveitchik and Rav Emmanuel Jacobowitz also

²⁷ See *Rema* 331:19. [See *Iggeros Moshe* YD 3:129:a that it should specifically be burnt and not destroyed in some other manner.] A *kohen* (and people who are together with him) may have benefit from the produce as it burns (*Rema* *ibid.*). If it is too difficult to burn the produce, the custom is to bury it (*Chazon Ish*, *D'mai* 15:1 s.v. *v'al*, cited in *Derech Emunah*, *Terumos* 2:139).

²⁸ *Shulchan Aruch* 331:133. The *mitzvah* of *biur ma'asros* is to satisfy all *terumah* and *ma'aser* obligations before the end of *Pesach* of the 4th and 7th year of *shemittah* (*biur ma'asros*), and then recite *vidui ma'asros*. *Shulchan Aruch* 331:140-146 discusses the *mitzvah* of *vidui ma'asros* as if it applies nowadays, and *Rambam* (Hil. *Ma'aser Sheini* 11:4) appears to even say this outright. However, see *Derech Emunah* (ad loc. 11:16-17) that although one should perform *biur ma'asros* at the specified time, there are a number of reasons why one should not recite *vidui ma'asros* nowadays (and he cites *Chochmas Adam* / *Sha'arei Tzedek* 11:12 who, in fact, questions why *Shulchan Aruch* cites these halachos).

²⁹ *Iggeros Moshe* YD 3:35.

³⁰ *Rambam*, *Hilchos De'os* 4:1.

³¹ *Gemara*, *Pesachim* 113a as per *Rashi*. The relevant words in *Rashi* are: לא תלמד לשתות סמים, מפני שתקבע להון וסות ויהא לבר שואלך ותפרז מעות.

ruled similarly when this question was raised in the 1970s. Lastly, some have noted that marijuana has become a symbol of a counterculture, rebellion, and hedonism, and a person should obviously avoid associating themselves with people with those practices.

Based on the above, the cRc decided that we would not grant certification to recreational marijuana. We choose to live by the *Torah's* timeless values, and not be swayed by the mores of society.³² Similarly, (a) we will not certify e-cigarette juice, and (b) are careful how we note the *Pesach* status of cigarettes and similar items so as to not give the false impression that we condone their use.

Rav Yitzchok Zilberstein³³ reports that his father-in-law, Rav Elyashiv, said that the aforementioned *teshuvah* in *Iggeros Moshe* is limited to people who use drugs for recreational use, but someone who has a medical need to use marijuana (in his case it was LSD) may do so. This is all included in the *Torah's* license to doctors to practice medicine; they must make delicate decisions as to whether to administer something which they believe is helpful to one who has a medical need, even though it is considered poison for everyone else.

Accordingly, cRc would (and has) certified marijuana which is intended for medicinal use.

What if the same item can be used for both recreational and medicinal use? Should we certify that item since it has medicinal uses, or should we not certify it since some will use it for recreational use? We decided that we would treat it similarly to how others certify "egg matzah" for *Pesach*; we will grant *hashgachah* but note on the packaging that it is only intended for *cholim*.

When considering whether we should certify items which contain CBD oil,³⁴ I posed the following question: is the relationship between CBD and THC similar to that of grape juice to wine? In other words, do CBD and grape juice both come from plants which have an alternate use (THC and wine) but are otherwise innocuous? Or is CBD more similar to THC itself? It appears that the answer to this is that CBD is very much akin to grape juice (it only contains 0.3% THC), and

therefore we decided that it was suitable for certification.

We now turn to the issue of D8

D8

The hemp plant contains many "cannabinoids" of which the two primary ones are THC and CBD. The one which is presumed to be psychoactive is THC (Tetrahydrocannabinol), particularly the D9 (Delta-9-tetrahydrocannabinol) variety. CBD, cannabidiol, is assumed to not be psychoactive.

The hemp plant also contains a small amount of another molecule called D8 (Delta-8-tetrahydrocannabinol), which differs from D9 in that its double-bond is on the 8th carbon rather than the 9th. It appears that D8 has many of the same properties as D9 but is not as potent as D9. When the Federal government identified the specific cannabinoid which is illegal, they focused on D9, but [at least for now] left D8 as legal. On the state level, D8 remains legal and unrestricted (i.e., even minors can purchase it) in 39 states.³⁵

It seems that there is not enough D8 in the flower to make it commercially viable to extract by itself, and therefore it can either be separated from CBD via fractional distillation³⁶ or by converting CBD into D8.³⁷ These methods of production surely require *hashgachah*, and the most significant question for us is whether we should certify it at all. As noted, we will not certify marijuana for recreational use. Is D8 different enough from D9/marijuana that we can allow it?

Rav Reiss said that due to D8 being legal and not having the same properties as D9/marijuana, we may certify companies using or producing it, assuming they meet all standard *kashrus* requirements. In the following *teshuvah*, he expounded on his approach to marijuana/THC, CBD, and D8.

בענין לתת הכשר למוצרי מערעוונא

מערעוונא

הנה לפני שתי שנים התירו הרשויות של כמה מדינות בארה"ב למכור ולקנות סמים של מערעוונא (הבא מצמח הקנאביס) וגם מוצרי אוכל של מערעוונא בתנאים שלא ימכרו לקטנים או בכמות גדולה וכדומה, ונשאלה השאלה אם נכון לתת הכשר למוצרים כאלו, כגון עוגיות עם רכיבים של מערעוונא. וידוע התשובה של הרה"ג רב משה פיינשטיין זצ"ל (יו"ד חלק ג, סי' לה) שכתב לאסור עישון מערעוונא מכמה

³² For more on this last point, see *מה* by Rabbi Tsvi Heber (COR).

³³ *סמים לגוסי* printed in *Techumin* 23.

³⁴ The marijuana/cannabis/hemp plant contains many chemicals which are collectively known as "cannabinoids". Of those chemicals, the most well-known are tetrahydrocannabinol (THC) and cannabidiol (CBD). THC is the psychoactive element of the plant that produces a "high" or euphoric feeling, while CBD is associated with some of the purported therapeutic effects of the whole plant – pain management, anxiety

reduction, improved sleep, and decreased inflammation – without the high.

³⁵ <https://www.binoidcbd.com/blogs/news/delta-8-thc-where-is-it-legal-list>. Among the states where is legal are Illinois (where cRc is based) and the one where we have been asked to grant certification.

³⁶ See <https://delta8.science/how-to-make-delta-8/>.

³⁷ See <https://patents.google.com/patent/US20040143126A1/en>. There may also be other methods of creating or isolating D8.

טעמים, וביניהם (א) שמקלקל את הדעת, וע"י זה גורם מניעה מתפלה וממצות התורה, (ב) שגורם תאוה גדולה שיכול להעביר אדם על דעת קונו רח"ל וכמו שמצינו אצל בן סורר ומורה, (ג) ועוד שעובר בזה על מצות עשה של קדושים תהיו מפני שאדם שהוא להוט ובהול אחרי צדקה נהוג כנבל גמור.

ובענין מה שכתב שיש איסור לגרום תאוה גדולה והתמכרות לדבר של תאוה, איתא בגמ' פסחים (ק"ג). אמר ליה רב לחייא בריה לא תשתי סמא, ובפ"י רש"י שם וז"ל לא תלמד לשתות סמים מפני שתקבע להון ווסת ויהא לך שואלך ותפזר מעות עכ"ל. וכתב המאירי שם שאם לא יוכל לפסוק מהם עכ"ל, וכן רואים בחוש לגבי אנשים רבים שהתמכרו לסמים כמו מערעוונא שזה גורם להם רעה אחר רעה כידוע לרבים. וכתב בס' החינוך (מצוה שפז) על מש"כ בתורה (במדבר טו:לט) "לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם," שזו מצות לא תעשה "שלא לתור אחר מחשבת הלב וראיית עינים...ודע בני ותהא מרגלא בפומך מה שאמרו זכרונם לברכה [אבות פ"ד מ"ה] עברה גורת עברה ומצוה גורת מצוה שאם תשית דעתך למלאות תאוותך הרעה פעם אחת תמשך אחריה כמה פעמים...וכן מי שהוא תר אחר עיניו, כלומר שהוא רודף אחר תאוות העולם כגון שהוא משיח לבו תמיד להרבות תענוגים גדולים לנפשו מבלי שיכין בהן כלל לכוונה טובה, כלומר שלא יעשה כדי שיעמוד בריא ויכול להשתדל בעבודת בוראו, רק להשלים נפשו בתענוגים, כל מי שהוא הולך בדרך זה עובר על לאו זה תמיד בכל עת עסקו במה שאמרנו." וכן נראה שאין כוונה טובה במי שרק ממלא תאוותו ומקלקל את דעתו.

לצורך רפואה

אבל מ"מ יש לחקור אם מותר ליהנות מהמערעוונא לצורך רפואה. הרשב"ם הנ"ל כתב "ואפילו לרפואה לא תישתי אם אפשר לרפואה אחרת." אבל נראה שאם כל זה לפי הרופאים והמומחים יש פעמים שאדם שסובל ממחלה כבדה ויכול למצוא מנוחה על ידי קצת מערעוונא באופן שאי אפשר לקבל בקל על ידי דברים אחרים, יש מקום להקל. וכתב הרה"ג רב יצחק זילברשטיין שליט"א (נמצא בתחומין כרך לג) בשם חמיו הרה"ג רב יוסף שלום אלישיב זצ"ל "שדברי בעל אגרות משה [הנ"ל] נאמרו על אדם בריא, ולא על מסוכן בעל סבל קשה הרוצה להקל את יסוריו."

וע"פ השיקולים האלו החלטנו להיות מוכן לתת הכשר אחר דו"ח כראוי מצד הרכיבים, הכלים, בדיקת תולעים, וכו', למוצרי מערעוונא לצורך חולים ע"פ ציווי הרופאים שלהם שיהיה תועלת להם להקל עליהם מיסורין שלהם, אבל לא להכשיר מוצרי מערעוונא לאנשים בריאים. ונוסח ההכשר הוא "כשר רק לחולים במדה הצריכה ע"פ הוראת רופא." ואע"פ שקשה להבטיח שבריא לא ישתמשו בזה ג"כ, אין אנו אחראים לזה כמו שאין אנו אחראים אם אנשים יקנו מוצרי נבילות וטריפות בלי הכשר.

ולמה הדבר דומה, להכשר שנתנים ההשגחות למצה עשירה הנילושה עם מי ביצים שכשר לפסח בשביל חולים וזקנים הצריכים לזה ע"פ פסק של הרמ"א (או"ח ס' תסב סע' ד) אע"פ שאין ההכשר הזה שייך לבריא ע"פ הלכה. ולא נראה נכון לגזור שלא להכשיר מוצרים אלו בשביל החולים הצריכים לזה ורוצים לאכול כשר בשביל החשש שגם הבריא יאכלו את זה, שאם יאכלו בלי הכשר בשבילם יתכן שיאכלו בלי הכשר כלל. ועי' במאמר הנחמד של הרב יעקב צבי הלוי הבר שליט"א בקונטרס ידי משה חלק ב' (ס' א') "בענין השגחה על מריחואנה" שבאמת חשש לזה, ובריר טעמו שם כראוי, אבל מ"מ נראה שאפשר לתקן החשש הזה ע"י השגחה מוגבלת כעין מה שנותנים למצה עשירה וכמו שנתבאר.

סי-בי-די (CBD)

ומכל מקום לא כל האנפין שווין בענין זה, דהנה המערעוונא בא משני רכיבים – מה שנקרא טי-איטש-סי ומה שנקרא סי-בי-די ושניהם גורמים הנאת הגוף אבל רק הטי-איטש-סי הוא גורם תאוה גדולה וקלקול הדעת כמבואר בתשובת רב משה הנ"ל. ועל כן נראה שאין שום טעם לאסור את רכיבים הבאים רק מסי-בי-די ולא מטי-איטש-סי.

ויש שני מיני צמחים הבאים מקנאביס – מה שקוראים "העמפ" שיש בה טי-איטש-סי במדה קטנה מאד ומה שקוראים מערעוונא שיש בה הרבה טי-איטש-סי. ואין הגבלות ע"פ החוק בנוגע ל"העמפ" מפני שאין טי-איטש-סי במדה שיש לחשוש עליו, אבל מכל מקום יש איזו הגבלות בענין המערעוונא אפילו לגבי הסי-בי-די שבמערעוונא לבד, אבל באמת נראה ע"פ הלכה שאין לחשוש לזה ובמדה שיש רק רכיבים של "העמפ" או שיש רק סי-בי-די אפילו מצמח המערעוונא, נראה שאין מקום על פי הלכה לאסור את מוצרי אוכל כאלה אפילו לבריא במדה שהם מותרים על פי דינא דמלכותא.

דעלטה 8

ולאחרונה באה אלינו שאלה בענין אם יש לתת הכשר למוצר אוכל שיש בו סי-בי-די, אבל נוסף לזה יש בו גם כן מה שנקרא דעלטה 8 הבאה מן צמח הקנאביס. ודעלטה 8 דומה יותר לטי-איטש-סי ממה שדומה לסי-בי-די אבל לא באותה מדה של דעלטה 9, שהוא המולקולה העיקרית של טי-איטש-סי במערעוונא. ויש מדינות שגם כן עשו הגבלות לגבי הדעלטה 8 אבל רוב המדינות בארה"ב לא חששו לזה כלל. ודברתי עם מומחה אחד שעובד בחברה היוצרת הרבה טעמים שונים ובקיאם במערעוונא והמסתעף ממנו, והסביר לי שיש לדעלטה 8 קצת מן הבעיות השייכות למערעוונא, שפוגע במוח אדם לכל הפחות לזמן קצר, אבל בכל זאת במדה קלה ביותר ממערעוונא, וגם מזרז את האדם בניגוד למערעוונא שמחליש את האדם וגורם לו "להיות נעול על הספה" (מה שנקרא לפי המומחים "קאוטש-לאק"). וגם שונה הדעלטה 8 ממערעוונא בדבר זה, שבא מן ה"העמפ" ולא מן הצמח הנקרא מערעוונא.

ועל כן נראה ע"פ הנ"ל שאין לאסור למוצרי אוכל עם דעלטה 8, שבאמת יש הרבה דברים שיכולים להפריע קצת את המוח כמו סוכר וקפאין ובפרט יין ושכר אבל לא אוסרים את כל הדברים האלו מפני שלכל הדברים האלה יש מקום וצורך לבני אדם, וכמו שמקדשין על היין וחמר מדינה וכו', וגם דשו בהם רבים. ולכן אין לאסור סם או רכיב מסוים אא"כ מוכח שיש בזה סכנה מיוחדת להמשיך את התאוה ולגרום לביטול מצוות ולשלול את הקדושה, וכמבואר בדברי האגרות משה הנ"ל. ולכן מכיון שאפילו הרשיות שאסרו את המערעוונא מימי קדם בדרך כלל לא ראו צורך לאסור את הדעלטה 8, וגם אין זה מחליש את האדם אלא מזרז אותו, ואינו כטי-איטש-סי ממש אלא רק דומה לזה במקצת, ואין בו את השם או משמעות של מערעוונא שמסמל את ההתנגדות נגד הסדר הרגיל כמו שכתבו כמה פוסקים לפני הרבה שנים (כמו שהובא בשם הרה"ג רב אהרן סולובייצק זצ"ל) לבאר פסקם לאסור את המערעוונא, וגם רק נמצא במדה פחותה ביחד עם רכיבים אחרים, נראה שאין לנו לגזור גזרה חדשה בענין זה לאסור גם כן את הדעלטה 8.

ותקוותי שנזכה לראות את קיום דברי הנביא (ישעיה יא:יט) "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" בדעת צלולה ובהירה, ושנהנה תמיד רק מסם החיים של תורתנו הקדושה.

יונה ריס

COMPOSITE MATERIALS

Can they be kashered?

What is the status of a utensil made of multiple components as relates to *kashering*? For example, if a utensil is comprised of 75% metal and 25% ceramic which are blended together,³⁸ can it be *kashered* with *hag'alah*? The metal component is suitable for *hag'alah*, but the ceramic is not, and the question is whether the overall composite can be *kashered*.

³⁸ Our discussion is specific to components which are blended, as opposed to ones where metal and ceramic (or glass) are layered on one another. That topic is beyond the scope of this article.

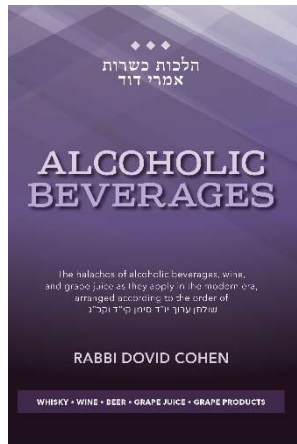
The issue is discussed quite clearly by several *Acharonim*.³⁹ The reason to be lenient is that there is a general rule that when something is comprised of two elements, the item is judged by whichever of those elements comprises the "majority" (i.e., more than 50%). In fact, this is specifically mentioned as relates to the *tumah* status of an item made from a mixture of materials which can and cannot become *tamei*, where the item's status is determined by whichever the majority component is.⁴⁰ Accordingly, the *Ben Ish Chai* and others are lenient.⁴¹

However, *Radvaz*, *Yad Yehuda*, and *Maharsham*⁴² argue that the general principle of following "majority" is not applicable in this case. *Cheress* (ceramic) cannot be *kashered* due to a physical limitation that the *hag'alah* water will not remove all absorbed *ta'am*. That property of *cheress* is not necessarily governed by halachic principles, and we must be concerned that *ta'am* remains in the *cheress* portion of the composite even after *hag'alah*.

In more recent *Poskim*, *Minchas Yitzchok*⁴³ cites both opinions, and there is a strong inference in *Iggeros Moshe*⁴⁴ that he adopts the strict position on this matter. However, Rav Fuerst reports that Rav Moshe Feinstein told him that as long as the material is less than 50% *cheress*, one can *kasher* it with *hag'alah*.⁴⁵

That said, *Maharsham* and *Beis Yitzchok*⁴⁶ suggest an alternate reason to be lenient. Let us suppose that the *cheress* component retains its properties in the composite and (some of)⁴⁷ the *ta'am* absorbed into it will not be purged by *hag'alah*. That means that after the utensil undergoes a *kashering* process, there is minimal *ta'am* left (i.e., what is absorbed into the percentage which is *cheress*) and that *ta'am* will surely be *batel b'shishim* into kosher food put into the utensil.⁴⁸ Accordingly, it qualifies as a utensil which is *עשי בשפע להשתמש בשפע*,⁴⁹ and there is legitimate basis for using such a utensil without *kashering*.

Thus, even if one is theoretically *machmir* to say that the *cheress* in a composite retains its status as "*cheress*", this is an additional reason to say that the *kashering* is "good enough" to permit its use. [Those *Poskim* cited above as being *machmir* do not address the possibility of relying on this line of reasoning]. However, there is one significant limitation to this lenient position. It assumes that any *ta'am* remaining in the utensil will be *batel b'shishim* into the kosher food. But that cannot be relied upon if one is *kashering* from *chametz* and the utensil will be used on *Pesach*, because *chametz* cannot be *batel* on *Pesach*. In contrast, those who adopt the earlier lenient position (i.e., follow the "majority") would rely on this even when *kashering* for *Pesach*.

Available at
www.KashrusHalacha.com

³⁹ Most of the sources noted below are from *Darchoi Teshuvah* 120:20, *Minchas Yitzchok* 4:114:4, *Hag'alas Keilim* pages 32-34, and *Siddur Pesach K'hilchaso* 9:31.

⁴⁰ *Rambam, Hilchos Keilim* 12:4.

⁴¹ *Ben Ish Chai* in *Rav Pealim* OC 3:28. See also *Darchoi Teshuvah* 120:20 who cites an article in *Torah Mitzion* Volume 9 Issue 3 as being lenient.

⁴² *Radvaz* 3:401 (844), cited in *Ikrei HaDaT* YD 18:14, *Yad Yehuda (Aruch)* 69:81 (towards the end), and *Maharsham* 1:53 (end).

⁴³ *Minchas Yitzchok* 3:67:6 and 4:114:4.

⁴⁴ *Iggeros Moshe* OC 3:58 (end) says that some suggest that aluminum dishwashers contain a percentage of *cheress*, and he rules that therefore they should not be *kashered* until they are *aino ben yomo* (when we can apply the principle that *safek d'rabannan l'kulah*). This indicates that were we to be sure that the metal was blended with *cheress* it would be improper to perform *hag'alah*.

⁴⁵ *Siddur Pesach K'hilchaso* *ibid.* reports that Rav Elyashiv was *machmir* on this issue.

⁴⁶ Rav Fuerst was unsure how to reconcile this ruling with that of *Iggeros Moshe* noted above.

⁴⁷ *Maharsham* *ibid.*, and *Responsa Beis Yitzchok* in the addendum/table of contents printed in the back of *Yoreh Deah* volume 1, in his comments to *Teshuvah* 146 (point #7).

⁴⁷ Logically, we must assume that *hag'alah* removes some *ta'am* even from *cheress*, for if the *ta'am* was permanently "locked in" then it would also not spread into kosher food used in the utensil (and there would be no need for "*kashering*" altogether). This can also be seen in the halacha that in certain cases one can use a non-kosher *cheress* utensil after it undergoes three *hag'alos* (see *Shulchan Aruch* YD 113:16, and above in Chapter 4) which is based on the assumption that some *ta'am* is purged during each *hag'alah*.

⁴⁸ As a point of reference, *Pri Megadim (Hanhagos Hashoel Im Hanishal* 2:5) says that the contents of a container can be assumed to be at least 30 times the volume of the thickness of the container's walls. If so, if the container is 25% *cheress* and 75% metal, then even if no *ta'am* was purged from the *cheress* portion during *hag'alah*, the subsequent kosher food put into the container will have 120 times the volume of the residual *ta'am*. For example, if the container's walls have a volume of 4 cubic inches, and we estimate the container holds 120 cubic inches (i.e., 30 times the volume of the walls), the *cheress* portion of the walls is 1 cubic inch, and the contents of the container will be 120 times that amount.

⁴⁹ See *Shulchan Aruch* YD 99:7, *Taz* 99:15, *Pri Megadim* SD 99:23, *Aruch HaShulchan* 99:49, and *Chochmas Adam* 52:10.